

Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
Správa slovenských jaskýň, Liptovský Mikuláš

PROGRAM ZÁCHRANY
Jaskynný systém Javorinka – Nádejná

Spracoval: Pavol Staník

Liptovský Mikuláš 2024

1. Súčasný stav chráneného územia

1.1. Vyhodnotenie doterajšej ochrany chráneného územia

Jaskyňa Javorinka – Nádejná (rcsi 590) je fluviokrasový jaskynný systém zložený z dvoch jaskýň s aktívnym vodným tokom. Obidva vchody do jaskyne sa nachádzajú v katastrálnom území obce Tatranská Javorina v okrese Poprad, v nadmorskej výške 1218 a 1490 m. Jaskyňa je dlhá 12 174 m, deniveláciou 480 m je druhou najhlbšou jaskyňou na Slovensku. Je významná z geomorfologického, hydrologického a paleontologického hľadiska. V jej priestoroch sa nachádza bohatá sintrová výzdoba rôznych foriem. V roku 2001 bola vyhláškou MŽP SR č. 292 vyhlásená za národnú prírodnú pamiatku.

Základné údaje

Kataster obce Tatranská Javorina sa nachádza v Tatranskom národnom parku. Obidva vchody sa nachádzajú v NPR Javorová dolina, kde platí 4. a 5. stupeň ochrany prírody. Vchod aj priestory jaskyne sa nachádzajú v Chránenom vtáčom území Tatry, SKCHVU030, ktoré má výmeru 54 600 hektárov a bolo vyhlásené Vyhláškou MŽP SR č. 4/20110 s platnosťou odo dňa 15. januára 2011, a v Území európskeho významu SKUEV0307 Tatry s výmerou 67 032 hektárov, ktoré bolo vyhlásené Nariadením vlády SR č. 451/2023. Jaskyňa Javorinka bola v roku 2001 vyhláškou MŽP SR č. 292 vyhlásená za národnú prírodnú pamiatku.

Podľa § 24 zákona o ochrane prírody a krajiny č. 543/2002 Z. z. (ďalej len „zákon“) sú všetky jaskyne na území Slovenska prírodné pamiatky. V jaskyniach platia osobitné ustanovenia, ktoré určuje § 24 ods. 4 a 5 zákona. Všetky jaskyne sú podľa Ústavy Slovenskej republiky vo vlastníctve štátu. Starostlivosť a ochranu jaskýň na celom území Slovenskej republiky zabezpečuje Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Správa slovenských jaskýň ako odborná organizácia v rezorte Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky. Jaskyňa reprezentuje biotop európskeho významu Nesprístupnené jaskynné útvary, kód biotopu 8310.

Objavný vchod do jaskyne sa nachádza na parcele KN-C 210/37, LV č. 4, Lesný pozemok, vlastník Slovenská republika, správca Správa Tatranského národného parku, Tatranská Lomnica 66, 059 60 Vysoké Tatry.

Podmienky ochrany

Podľa § 24 ods. 4 zákona je v jaskyni zakázané:

- vstúpiť alebo inak preniknúť do nej; zákaz sa nevzťahuje na vstup alebo iný prienik v súvislosti s výkonom štátneho dozoru alebo inej kontrolnej činnosti, s výkonom činnosti spojenej so zabezpečovaním odbornej starostlivosti o jaskyňu a jej ekosystémy, ak túto činnosť vykonáva alebo obstaráva organizácia ochrany prírody, na vstup do sprístupnenej jaskyne podľa odseku 15 a na vstup do verejnosti voľne prístupnej jaskyne podľa odseku 18,
- poškodzovať a ničiť chemickú a mechanickú výplň jaskyne, biotopy živočíchov a ostatné zložky a prvky jaskynného ekosystému,
- zbierať nerasty a skameneliny, archeologické nálezy, paleontologické nálezy a ich časti, chytať alebo usmrtiť živočíchy,
- vykonávať činnosť meniacu stav vodných tokov, jazier a miest presakovania zrážkových vôd,
- vykonávať technické geologické práce, banskú činnosť a činnosť vykonávanú banským spôsobom,
- skladovať alebo vyrábať priemyselné výrobky, poľnohospodárske produkty a iné materiály,

- g) táboriť, bivakovať alebo zakladať oheň,
- h) vpustiť alebo ustajniť hospodárske zvieratá alebo domáce zvieratá,
- i) organizovať telovýchovné, športové alebo kultúrno-výchovné podujatie, ako aj iné spoločenské podujatie prístupné verejnosti,
- j) znečisťovať podzemné priestory,
- k) rušiť pokoj a ticho,
- l) umiestniť stavbu,
- m) umiestniť reklamné alebo propagačné zariadenie, informačnú tabuľu neslúžiacu na ochranu jaskyne alebo robiť reklamu na vstup do neprístupnej jaskyne.

Podľa § 24 ods. 5 zákona v jaskyni sa **súhlas** orgánu ochrany prírody vyžaduje na:

- a) zriadenie výskumnej stacionárnej stanice alebo výskumnej plochy,
- b) sprístupnenie a prevádzkovanie jaskyne alebo jej časti na kultúrno-výchovné účely, liečebné účely a na iné verejné sprístupnenie (ďalej len „sprístupnenie jaskyne“),
- c) vykonávanie prípravy alebo výcviku a s nimi súvisiacich činností ozbrojenými zbormi, ozbrojenými silami, v oblasti civilnej ochrany, Hasičským a záchranným zborom, horskou službou alebo zložkami integrovaného záchranného systému,
- d) inštaláciu alebo použitie zariadenia na svetelné a hlukové efekty, najmä na ohňostroj, laserové zariadenie, intenzívny svetelný zdroj, reprodukovanosť hudby,
- e) nakrúcanie filmu.

Výnimky z podmienok ochrany

V súčasnosti sa speleologický prieskum jaskýň na území Slovenskej republiky realizuje na základe rozhodnutia Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 11838/2020-6.3 zo dňa 14.12.2020 s platnosťou do 31.12.2025. Na základe rozdelenia lokalít podľa pôsobnosti jednotlivých jaskyniarskych skupín je garantom lokality Jaskyniarska skupina Spišská Belá.

1.2. Zhodnotenie súčasného stavu a identifikácia faktorov spôsobujúcich ohrozenie chráneného územia

Jaskyňa predstavuje zložitý jaskynný systém charakterizujúci mimoriadne cennú viacúrovňovú hydrogeologickú štruktúru. Priestory systému sa vytvárali vo viacerých fázach v súvislosti s postupným etapovitým zahľbovaním dolín na severnej strane Vysokých Tatier. V každej vývojovej fáze sa jednotlivé časti jaskyne vytvárali vo freatickej a neskôr vo vadóznej zóne krasovatenia. Jaskynné priestory sa vytvárali koróziou, ako aj mechanickou eróziou druhohorných karbonátových hornín vodami prenikajúcimi z povrchu. V strednom a mladšom pleistocéne sa na vytváraní jaskyne podieľali vody pochádzajúce z topiacich sa ľadovcov. V súčasnosti hlavnou chodbou jaskyne pretekajú ponorné vody Kolového potoka, ktoré vyvierajú v niekoľkých vyvieráčkach a v jaskyni Mokrá diera v Javorovej doline. Podzemný vodný tok dlhý 2000 m vytvára v jaskyni viaceré vodopády, v dolnej časti niekoľko sifónov a jeho prietok v jaskyni kolíše od cca 10 l/s do 250 – 300 l/s. Ako dynamická zložka jaskynného ekosystému predstavuje faktor, ktorý môže mať vplyv na dlhodobé ciele ochrany jaskyne. Veľkosť a charakter tohto potenciálneho vplyvu by bolo potrebné v budúcnosti podrobnejšie preskúmať a zdefinovať. Vodný tok spolu s vodami Mokrej a Suche diery a vodami Javorinskej Širokej tvorí významnú súčasť podzemných vôd v celom krasovom území severnej časti Vysokých Tatier. Ďalším významným faktorom je spoločensko-vedná hodnota jaskynného systému, ktorý odráža hlavné fázy zahľbovania dolín a vývoja krasu na severnej strane Vysokých Tatier.

Jaskyňa bola objavená dolným vchodom v roku 1973 jaskyniarimi z jaskyniarskej skupiny Spišská Belá, ktorí vstupnou 27 m hlbokou priepaťou prenikli na najnižšiu vývojovú úroveň. Objavné práce a dokumentácia pokračovali do značne vzdialených častí, čo si vynútilo otvorenie ďalšieho, horného vchodu v roku 2010 cez Nádejnú jaskyňu. Objavný (dolný) vchod bol krátko po objave prekrytý provizórnym dreveným poklopom a neskôr zabezpečený oceľovými rúrami. Tým sa zamedzilo premŕzaniu priepasti a zostúvaniu nebezpečných balvanov z morény nad jaskyňou a ohrozeniu zostupujúcich jaskyniarov. Zároveň bol zostup priepaťou zaistený oceľovými rebríkmi. V jaskyni sa pracuje od jej objavenia a pre rozsiahlosť jaskyne sa používajú obidva vchody. Horný horizontálny vchod je uzatvorený nerezovými dverami a je v súčasnosti stabilizovaný a bezpečný. V dolnom vertikálnom vchode postupuje degradácia betónovej podmurovky, uzáveru a rebríkov. Tieto poškodenia boli dvakrát opravované. Dôkladnejšia oprava všetkých častí zabráni možnému zrúteniu oceľových rúr a balvanov do priepaťového vchodu jaskyne. V súčasnosti je systém Javorinka – Nádejná druhou najhlbšou (-480 m) a šiestou najdlhšou jaskyňou (12,1 km) na území Slovenska. Jaskyňa sa nachádza v masíve Kolového Úplazu a spolu s ostatnými jaskyňami je v jeho podzemí známych viac ako 16 km jaskynných priestorov.

Vzhľadom na zložitý charakter podzemných chodieb a komplikovaný prístup v zimnom období sa v jaskyni nevykonáva pravidelné sčítavanie netopierov, avšak z podzemných priestorov Javorinky je doteraz známy výskyt netopiera veľkého (*Myotis myotis*), ktorý patrí medzi druhy európskeho významu.

Javorinka je významnou paleontologickou lokalitou s nálezmi jaskynného medveďa, rosomáka a iných živočíchov. Pozostatky jaskynných medveďov (*Ursus ex gr. spelaeus*) z jaskyne Javorinka reprezentujú jedny z najvyššie položených a najstarších zdokumentovaných nálezov tohto druhu na Slovensku (nadmorská výška 1550 m, vek kostrových zvyškov cca 51 tisíc rokov). Fauna bezstavovcov z jaskýň vysokotatranskej oblasti je málo prebádaná a doterajšie výskumy sa sústreďovali na Beliansku a Alabastrovú jaskyňu. Z Javorinky je známy len údaj o výskyte troglócnnej fauny splavenej z povrchového potoka (podenky, pošvatky, potočníky a jeden druh vodného maloštetinavca).

2. Ciele ochrany a opatrenia na ich dosiahnutie a odstránenie príčin ohrozenia

V rámci hlavných dlhodobých cieľov ochrany NPP Javorinka treba:

1. zabezpečiť vhodné podmienky na zachovanie stavu jaskynného biotopu a jeho biotických zložiek;
2. zabezpečiť monitoring negatívnych vplyvov na jaskyňu;
3. zvyšovať úroveň poznania predmetu ochrany a faktorov ovplyvňujúcich jeho stav (podpora výskumu, monitoringu);
4. zvyšovať rozsah a dosah environmentálnej výchovy, povedomie verejnosti o hodnotách a ochrane jaskyne.

2.1. V oblasti legislatívy

Súčasný legislatívny rámec ochrany jaskyne je postačujúci.

2.2. V oblasti praktickej starostlivosti

Z dôvodov uvedených v kapitole 1.2 je potrebné v dolnom vertikálnom vchode do jaskyne realizovať výmenu oceľových dverí za nerezové s novým uzatváracím mechanizmom (doterajší uzáver bol opakovane atakovaný vandalmi a uzatvárací mechanizmus poškodený), stabilizáciu voľných skalných blokov pod uzáverom a výmenu rebríka vo vstupnej časti. Všetky uvedené technické práce je nevyhnutné vykonať v krátkom časovom horizonte (s predpokladom do 3 rokov), keďže ich súčasný stav je dlhodobo neudržateľný a môže spôsobiť zhoršenie priaznivého stavu lokality (biotopu).

2.3. V oblasti monitoringu

Na základe doteraz známych údajov a čiastkových výsledkov z výskumnej činnosti na lokalite (kapitola 1.2.) je potrebné zabezpečenie ochrany a monitoringu lokality. Po vykonaných opatreniach zo strany Správy slovenských jaskýň (oprava vchodu a uzáveru) očakávame zachovanie priaznivého stavu tejto lokality a zabezpečenie ochrany netopiera veľkého (*Myotis myotis*) ako druhu európskeho významu. Jaskyňu je potrebné monitorovať členmi stráže prírody (s pôsobnosťou na jaskyne), a to priebežne počas vykonávania prác a po ich ukončení sústavne v ďalších rokoch.

2.4. V oblasti výchovy a spolupráce s verejnosťou

Je potrebné oboznámiť verejnosť (najmä obyvateľov okolitých obcí) o hodnotách a zraniteľnosti krasu a jaskýň. Túto činnosť môžu vykonávať odborní pracovníci Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky, Správy Tatranského národného parku, ako aj členovia stráže prírody (s pôsobnosťou na jaskyne).

2.5. Harmonogram opatrení s určeným termínom, nákladmi a zodpovednosťou za realizáciu

Lokalita	Názov	Typ opatrenia	Finančná čiastka (EUR bez DPH)	Zodpovedná organizácia	Poznámka
1	Jaskyňa Javorinka – Nádejná	1. Uzatvorenie jaskyne – oprava a stabilizácia vchodu	6 000 €	ŠOP SR-SSJ	predpokladaný termín plnenia: najneskôr do troch rokov
	Javorová dolina, Vysoké Tatry	2. Monitorovanie jaskyne a stavu uzáverov speleologickou strážnou službou	3 000 € (600 €/rok /1 strážca)	ŠOP SR-SSJ	doba plnenia: priebežne počas realizácie, po realizácii sústavne odhad nákladov na obdobie prvých 5 rokov

3. Použité podklady a zdroje informácií

Zákon o ochrane prírody a krajiny č. 543/2002 Z. z.

Údaje z prieskumu a dokumentácie jaskyne uvedené v technických denníkoch jaskyniarskej skupiny Spišská Belá od objavu jaskyne v roku 1973 až doteraz.

- Andrusov, D. (1959). Prehľad stratigrafie a tektoniky druhohorného masívu Vysokých Tatier na území Slovenska. Geologický sborník SAV, 10, 1, 97–123.
- Bella, P., Hlaváčová, I., Holúbek, P. (2018). Zoznam jaskýň Slovenskej republiky (stav k 31.12.2017). SMOPaJ, Liptovský Mikuláš, 528 s.
- Fudaly, V., Pavlarčík, S., Vadovský, V. (1983). Jaskyňa Javorinka vo Vysokých Tatrách. Spravodaj SSS, XIV, 1, 13–20.
- Hochmuth, Z., Pavlarčík, S. (1997). Speleopotápačský prieskum Morského oka v jaskyni Javorinka vo Vysokých Tatrách. Spravodaj SSS, XXVII, 3, 28–30.
- Jirásek, J. (1973) Nová jaskyňa v Belanských Tatrách. Spravodaj SSS, 4, 6–8.
- Košel, V. (1977). Faunistický prieskum v jaskyni Javorinka (Vysoké Tatry). Spravodaj SSS, 4, 20–22.
- Novotný, L. (1975). Poznámky ku geológii a morfológii jaskyne Javorinka vo Vysokých Tatrách. Manuskript, Spišská Nová Ves, 3 s.
- Oravec, I. (1991). 48 hodín zajatcom v jaskyni Javorinka. Vysoké Tatry, XXX, 5, 21–23.
- Pavlarčík, S. (1974). Nová jaskyňa vo Vysokých Tatrách. Krásky Slovenska, 5, 209.
- Pavlarčík, S. (1986). Podzemné hydrologické systémy Vysokých Tatier. Spravodaj SSS, XVII, 1–2, 51–56.
- Pavlarčík, S. (1996). Záchrana jaskyniarov v jaskyni Javorinka vo Vysokých Tatrách v r. 1991. Spravodaj SSS, XXVII, 3, 36–38.
- Pavlarčík, S. (1997). Poznanie o cirkulácii krasových vôd pokročilo. Objavy pod hladinou Morského oka v jaskyni Javorinka. Tatry, 4, 17.
- Pavlarčík, S. (1999). Brushit v Jaskyni Javorinka vo Vysokých Tatrách. Spravodaj SSS, XXX, 2, 43–45.
- Plučinský, Ľ. (1996). Jaskyňa Javorinka vo Vysokých Tatrách (+271; -49 m). Spravodaj SSS, XXVII, 2, 4–11.
- Plučinský, Ľ. (2011). Nové objavy v Javorinke. Spravodaj SSS, XLII, 2, 16–24.
- Sabol, M., Bendík, A., Grivalský, M., Grivalský, M., Lizák, J., Michlík, I. (2014). Latest and highest fossil record of cave bears (*Ursus ex gr. spelaeus*) in Slovakian Western Carpathians. Quaternary International, 339–340, 189–196.
- Tencer, J. (2024). Najdlhšie a najhlbšie jaskyne Slovenska, stav k 1.3.2024. Spravodaj SSS, LV, 1, 98–100.

4. Prílohy

4.1. Mapa priestorového rozčlenenia chráneného územia s lokalizáciou navrhovaných opatrení

